

EPISTEMOLOGICAL STUDIES IN PHILOSOPHY,
SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ISSN 2618-1274 (Print), ISSN 2618-1282 (Online)

Journal home page: <https://visnukpfs.dp.ua/index.php/PFS/index>

ФІЛОСОФІЯ

Олена Вікторівна ПРУДНИКОВА

Доктор філософських наук,
професор кафедри культурології,
Національний юридичний університет імені
Ярослава Мудрого, вул. Григорія Сковороди 77,
Харків, 61024, Україна
Доцент кафедри філософії факультету
гуманітарних та соціальних наук,
Університет Ондокуз Майс, Туреччина,
Кампус Курупеліт, 55139, Самсун, Туреччина

E-mail: elenvikprud@ukr.net, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4610-908X>

УДК [[140.8:001.102]:130.2](477)«364»

**ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ВІТЧИЗНЯНОГО
СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ**

Received 14 June 2024; revised 2 July 2024; accepted 10 July 2024

DOI: 10.15421/342422

Анотація

Проаналізовано феномен інформаційної культури в умовах російсько-української війни. Визначено особливості розвитку інформаційного світогляду як базової складової інформаційної культури. Показано негативний вплив інформаційної агресії на формування інформаційної культури сучасної молоді. Розкрита роль знань та системи освіти у формуванні інформаційної культури українського суспільства.

Ключові слова: інформаційний світогляд, знання, цінності, інформаційно-психологічні операції, духовна безпека.

**PECULIARITIES OF THE DEVELOPMENT OF INFORMATION CULTURE IN THE
DOMESTIC SOCIETY UNDER THE CONDITIONS OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR**

Abstract

The phenomenon of information culture in the context of the Russian-Ukrainian war is analyzed. It has been proven that changes in the priorities of the development of information culture during the war are determined by the course of spiritual confrontation with the enemy, accelerated transformations of public consciousness, the peculiarities of state information policy, and the urgent need to protect the country's information sovereignty. It is argued that under the influence of the war in Ukraine, including in the spiritual and informational space, all components of information culture are being transformed, particularly its core - the information worldview. The features of the development of the information worldview as a fundamental component of information culture are identified. It is noted that living in an information society without possessing the necessary information culture poses a danger of getting lost in both virtual and real worlds simultaneously. Personal mastery of information culture in modern society is based on theoretical knowledge about the essence, content, features, and regularities of its functioning in societies with different levels of informatization. The negative impact of informational aggression on the formation of the information culture of modern youth is demonstrated. During the war, the information culture of youth is formed and changed at an accelerated pace due to the increase in information flows of both negative and positive nature and under the influence of new information technologies. One of the main problems in the process of forming the information culture of youth in the conditions of the Russian-Ukrainian war is mastering methods of countering enemy propaganda, developing critical attitudes towards information, and having a value-based worldview barrier to countering fake and anti-Ukrainian narratives. The role of knowledge and the education system in the formation of the information culture of Ukrainian society is revealed.

Keywords: information worldview, knowledge, values, information-psychological operations, spiritual security.

Постановка проблеми.

Інформаційна культура є складним багатоаспектним феноменом, який динамічно змінюється під впливом різноманітних чинників. В умовах російсько-української війни інформаційна культура людини та суспільства стає важливою складовою системи інформаційної безпеки, суттєво впливаючи на перебіг економічних, політичних, духовних, суто військових та інших процесів. Від рівня розвитку інформаційної культури вітчизняного соціуму на пряму залежить духовна стійкість громадян, їх здатність протидіяти маніпулятивним впливам. Російсько-українська війна стала стрес-тестом для вітчизняної інформаційної культури яскраво показавши її недоліки та переваги.

Аналіз досліджень та публікацій.

Аналізуючи інформаційну культуру українського суспільства під час війни ми спиралась на дослідження Ю.Калиновського та Є.Мануйлова, в якому інформаційна культура розглядається як чинник зміцнення інформаційного суверенітету та духовної безпеки держави, на науковий доробок В.Терещенка та І.Кукіна про інформаційну політику держави як підґрунтя розвитку інформаційної культури суспільства. Концептуально важливими для нашої наукової праці стали роботи І.Сопілко, В.Череватюка, Т.Соколовської, О.Коломієць, О.Головатої присвячені особливостям розвитку інформаційної культури вітчизняного суспільства на сучасному етапі.

Метою дослідження є визначення та аналіз характеристик інформаційної культури українського суспільства під час російсько-української війни.

Виклад основного матеріалу.

Війна як екстремальне явище вносить свої корективи у характеристики буттєвості інформаційної культури. Суб'єкти інформаційної діяльності мають формувати нові стратегії свого позиціонування у культурно-інформаційному просторі та гнучко їх реалізовувати. Зміни у пріоритетах розвитку інформаційної культури під час війни детерміновані перебігом духовного протистояння з ворогом, пришвидшеними трансформаціями суспільної свідомості, особливостями інформаційної політики дер-

жави, а також нагальною потребою захисту інформаційного суверенітету країни. На наше переконання, всебічний розвиток інформаційної культури суспільства в умовах воєнного стану буде зміцнювати як інформаційний, так і духовний суверенітет України.

У цьому сенсі Ю.Калиновський та Є.Мануйлов підкреслюють, що у контексті посилення небезпек щодо інформаційного суверенітету України у духовно-ціннісному вимірі варто вести мову також про духовну безпеку та духовний суверенітет нашої держави. Саме тому, на їхню думку, у сучасному науковому дискурсі доречно було б використовувати не тільки поняття «інформаційний суверенітет», але й більш об'ємне поняття «духовний суверенітет держави». Духовний суверенітет Української держави, конкретизується у органічній єдності національних та загальнолюдських цінностей, їх захисті, розвитку та відтворенні як необхідної складової існування української нації, її подальшого утвердження в якості національно-культурної спільноти та суб'єкта міжнародних відносин. Духовний суверенітет України утверджує споконвічне право нашого народу на власну державу, ментально-ціннісну унікальність та самобутність національного розвою [Kalynovsky, Manuilov 2019: 24].

Отже, у зв'язку з вищенаведеним, розвитку інформаційної культури має приділятися особлива увага задля посилення обороноздатності держави на духовно-інформаційному фронті. Для корегування діяльності суб'єктів інформаційного простору та впровадження національно-орієнтованих цінностей у інформаційну культуру суспільства держава повинна чітко визначитись з пріоритетами інформаційної політики під час війни.

Теоретико-методологічна база формування ідеології інформаційної політики в умовах війни має ґрунтуватись на сучасних уявленнях про державну інформаційну політику як про систему ідей, установок, цілей, методів та засобів, за допомогою яких держава (в особі своїх органів та посадових осіб) здійснює нормативно-правове регулювання відносин між громадянським суспільством та інформаційною системою держави, яка володіє влас-

ним потенціалом влади та впливу на суспільні процеси. Органи масової інформації орієнтуються на потреби особистості – суб'єкта (споживача інформації), надаючи йому доступ до необхідних відомостей, що має допомагати йому усвідомлено брати участь у процесі суспільних перетворень, впливати на соціальну практику. Завдання держави в таких умовах полягає в тому, щоб розробити адекватну соціальним умовам, що склалися, і високоефективну нормативно-правову базу, яка б задавала основні параметри та регулятори інформаційної політики держави, що структурує як її взаємодію із засобами масової інформації, так і взаємодію засобів масової інформації з громадянським суспільством [Терещенко 2023: 392].

Використання механізмів державного управління розвитком інформаційної культури забезпечує: підтримання на необхідному рівні інформаційної взаємодії між всіма без винятку членами суспільства та органами державної влади і місцевого самоврядування; надання громадянам відповідних державних послуг; забезпечення сталого розвитку інформаційної культури та інформаційної безпеки особистості. Основними з них можуть бути організаційний, правовий, політичний, мотиваційний та механізм двобічного симетричного діалогу із суспільством. Завдяки їхньому застосуванню держава може поступово змінювати свідомість людей та впливати на розвиток інформаційної культури у суспільстві. [Кукін 2019: 228].

Як зазначає І.Сопілко та В.Череватюк, розвиток інформаційної культури в Україні під час війни передбачає формування у громадян інтелектуально-світоглядної готовності до відстоювання національних цінностей, захисту української національної ідеї. У цьому контексті головними напрямками та принципами інформаційної політики в Україні, які мають сприяти розвитку демократичної інформаційної культури, є такі: забезпечення доступу громадян до інформації; створення національних систем і мереж інформації; зміцнення матеріально-технічних, фінансових, організаційних, правових і наукових основ інформаційної діяльності; забезпечення

ефективного використання інформації; сприяння постійному оновленню, збагаченню та зберіганню національних інформаційних ресурсів; створення загальної системи охорони інформації; сприяння міжнародному співробітництву в галузі інформації і гарантування інформаційного суверенітету України; сприяння задоволенню інформаційних потреб українців за кордоном [Сопілко, Череватюк 2022: 240].

Під впливом війни, яка відбувається в Україні, в тому числі й у духовно-інформаційному просторі, трансформуються всі компоненти інформаційної культури, зокрема її стрижень – інформаційний світогляд.

На думку Т.Соколовської, одним з важливіших компонентів інформаційної культури є інформаційний світогляд. Це нова якість світогляду особистості, в основі якої є розуміння визначальної ролі інформації та інформаційних процесів у природних явищах, житті суспільства, діяльності окремої людини. Зараз найбільш яскраво виявляються нові глобальні проблеми, які обумовлені принципово новими умовами суспільного розвитку: віртуалізація суспільства, маніпулювання суспільною свідомістю. Суспільство стало більш залежним від комунікації. Людство у ХХІ столітті прийшло до розуміння того, що інформація є основою життя та діяльності людини та суспільства [Соколовська 2014: 288].

В той же час, інформація стала потужною зброєю, яка активно застосовується у сучасних війнах й спрямована зокрема на руйнування національних цінностей у структурі інформаційної культури та негативно впливає на її знаннево-ціннісну складову у цілому.

Знаннево-ціннісна (світоглядна) складова інформаційної культури містить систему поглядів і переконань, заснованих на знаннях «інформаційно-культурного» характеру, виявляється в усвідомленні значущості інформаційної діяльності, у розумінні цілей і завдань такої діяльності на емпіричному рівні. Світоглядна складова характеризує рівень змін у мотивації і спрямованості пізнавальної активності, пов'язаної з інформаційною діяльністю, які виявляються в готовності (нижчий рівень) і прагненні (вищий) отримувати, шукати і за-

стосовувати інформацію, активно формувати і розвивати інформаційну культуру. Елементами світоглядної складової є: система «інформаційно-культурних» знань, умінь, навичок, переконань, базовими поняттями якої є інформація, інформаційні ресурси, інформаційне середовище, інформаційне суспільство [Коломієць, Головата 2020: 6].

Загалом, власне інформаційна культура створює передумови для повноцінної адаптації до нового інформаційного середовища існування, але не гарантує її. Життя в інформаційному суспільстві без володіння необхідною інформаційною культурою загрожує небезпекою загубитися одночасно у віртуальному і реальному світах. Особистісне опанування інформаційної культури в сучасному суспільстві ґрунтується на теоретичних знаннях щодо сутності, змісту, особливостей і закономірностей її функціонування в суспільствах із різними рівнями інформатизації. Людина повинна не лише знати, а й розуміти зміст та значення самих наукових категорій (понять) «інформаційна культура», «інформаційне середовище», «інформаційні ресурси», «інформаційна інфраструктура», «інформаційний світогляд», «інформаційний світ» [Ковальчук, Михайліна 2023: 40].

Під час війни адаптація у інформаційному та віртуальному світах є запорукою збереження ментального здоров'я як окремої особистості, так і суспільства у цілому. Цілком очевидним є взаємозв'язок ментального здоров'я та інформаційної культури. Загрози існуванню цих феноменів детерміновані застосуванням інформаційної зброї, яка активно застосовується у сучасних війнах.

Вочевидь, широкомасштабна війна розв'язана РФ проти України містить потужну інформаційно-психологічну складову. Наслідками цілеспрямованої дії на культуру об'єкта інформаційної агресії є заміна традиційних цінностей на чужі, розмиття і втрата самоідентифікації, приналежності до власного культурного спадку. Адаптація до нових суспільно-політичних норм починається з процесу акультуризації – поєднання попередніх стереотипів свідомості з процесом освоєння нових, а вже потім асиміляції – втрати по-

передніх культурних атрибутів (цінностей, норм, світобачення) й повному переходу на нові. Внаслідок цього перед суб'єктом агресії постає не потужний супротивник, здатний захищати особисті інтереси, що ґрунтуються на власному світобаченні, моралі, ціннісно-культурних переконаннях, а слабкий об'єкт впливу, мораль якого не припускає антагонізму стосовно загарбницьких дій ворога, натомість допускає мовчазне виконання його волі [Парфенюк 2019: 183].

В умовах російсько-української війни якісний розвиток інформаційної культури є необхідною умовою протидії внутрішнім та зовнішнім загрозам у духовній сфері. В.Карлова зауважує, що до зовнішніх загроз у сфері духовної безпеки суспільства фахівці відносять: політику країн, що спрямована на домінування в культурній та духовній сферах; блокування рівноправної участі в міжнародному розподілі культурних надбань людства, насадження чужої ідеології; розгортання країнами «культурної експансії» щодо інших держав; розробку концепцій «інформаційної війни», які передбачають створення та використання засобів небезпечного впливу на духовну сферу інших країн; злочинну діяльність релігійних сект, організацій та окремих осіб у духовній сфері; практику економічних і політичних структур у духовній сфері, що спрямована проти національних інтересів країни. Внутрішніми загрозами для духовної безпеки є: відставання країни від провідних держав світу за рівнем інформатизації суспільства, що обмежує її можливості охорони власної культурної традиції та рівноправного культурного обміну між націями; недостатня співпраця органів державної влади у формуванні та реалізації єдиної державної ідеології; низький рівень освіти громадян, що ускладнює можливість людини протистояти деструктивному впливові ззовні; недієва законодавча база захисту, поширення та укріплення традиційних національних ідеалів та цінностей [Карлова 2017].

Російсько-українська війна вплинула не тільки на характеристики буття інформаційної культури українського суспільства, але й на методи і технології її розвитку, зокрема у

освітньому процесі інтенсифікувалось впровадження дистанційних форм навчання, інформаційних технологій, започаткованих за часів пандемії коронавірусу.

З цього приводу І.Мачуліна та О.Шеломовська зазначають, що активний сплеск та інтенсифікація електронного навчання, використання інформаційних технологій в освіті, зокрема впровадження дистанційного навчання, пов'язане з пандемією COVID-19, а також із повномасштабною війною в Україні. Незважаючи на те, що пандемія значно порушила традиційний освітній процес у вищих навчальних закладах, вона відкрила можливості для прискореної трансформації сучасної освіти в сфері застосування інформаційних технологій. Ці напрацювання також посприяли більш швидкій адаптації університетів для роботи в умовах воєнного стану в Україні. Разом з тим, електронне навчання у вищих навчальних закладах дає можливість не тільки підвищити якість надання освітніх послуг, а й сприяє формуванню інформаційної культури студентів тільки у разі так званої змішаної (гібридної) форми освіти. Саме така, змішана модель освіти, дає змогу формувати інформаційну культуру не тільки з точки зору технологічного аспекту (впровадження та використання електронного навчання, інформаційно-комунікативних технологій тощо), але і соціокультурного – реалізація принципу гуманізації, зростання творчого потенціалу особистості, формування критичного мислення, обмін інформацією та «живе спілкування» з усіма учасниками освітнього процесу [Мачуліна, Шеломовська 2024: 63].

На нашу думку, трансформації у інформаційній культурі молоді під час дистанційного навчання за умов воєнного стану мають амбівалентний характер: з одного боку підвищується рівень володіння інформаційними технологіями, з другого боку – знижується якість отриманих знань. Реалії сьогодення потребують посилення педагогічного контролю щодо результатів навчання та дотримання етичних норм проведення дистанційних занять, що позитивно впливатиме на підвищення рівня інформаційної культури учасників навчального процесу.

Під час війни, інформаційна культура молоді формується та змінюється у прискореному темпі у зв'язку зі збільшенням інформаційних потоків як негативного, так і позитивного характеру та під впливом новітніх інформаційних технологій. Одна з основних проблем у процесі формування інформаційної культури молоді в умовах російсько-української війни – це опанування нею методами протистояння ворожій пропаганді, напрацювання навичок критичного ставлення до інформації, наявність ціннісного світоглядного бар'єру щодо протидії фейковим та антиукраїнським наративам.

На переконання О.Караман, РФ найчастіше використовує такі прийоми для впливу на молодь, що нашу думку несе значні загрози її інформаційній культурі:

- замовчування і спотворення історичних фактів;
- нав'язування чужих ідей, цінностей;
- зниження значущості подій, знецінення досягнень;
- маніпулювання свідомістю;
- програмування поведінки;
- заміна позитивних образів реальних героїв вигаданими неіснуючими зразками;
- знецінення героїчних вчинків;
- штучне створення негативного образу лідера за рахунок знецінення його заслуг тощо [Савченко, Караман 2021: 3].

Одним з ключових елементів інформаційної культури є знання. Їх набуття у часи війни для сучасних учнів та студентів за окремими параметрами є проблематичним: продуктивна інтелектуальна соціалізація у колективі, безпосередня комунікація з викладачами, екстремальні умови навчання у прифронтових областях України тощо. Разом з тим, дбаючи про розвиток власної інформаційної культури, молодь має чітко усвідомлювати різницю між інформацією та знаннями, розуміти важливість набуття ґрунтовних знань для духовного саморозвитку та інтелектуального захисту в умовах війни.

Вочевидь, людина має вдосконалювати навички обробки, оцінки та засвоєння інформації й знань. Її власні знання мають періодично проходити своєрідну самоверифікацію

та органічне оновлення. Важливо навчитись фільтрувати інформаційні потоки та повідомлення, зосереджуючи увагу лише на тих, які є значущими для людини з точки зору її професійного, духовного, інтелектуального та особистісного зростання. Отже, знання як цивілізаційний феномен, на відміну від інформації, є більш об'єктивними, ґрунтовними та системними матрицями сприйняття дійсності, що дозволяє їх носіям (суб'єктам та об'єктам інтелектуальної діяльності) унебезпечити від негативних наслідків власні світоглядні орієнтири, когнітивні функції, психологічний та емоційний стани тощо. У цьому сенсі знання розглядаються як цивілізаційно-ціннісне надбання, яке кожна людина сприймає індивідуально, але в межах існуючої наукової картини світу [Калиновський, Жданенко 2024: 28].

Лавиноподібні об'єми інформації та знань (псевдознань) з якими стикається невідготовлена людина практично кожного дня може призводити не тільки до ефекту «перевантаження свідомості», але й до сутнісних трансформацій свідомості – значне зниження критичності при сприйнятті інформації, виникнення проблем з селекцією інформаційних повідомлень на важливі та неважливі, деформація ціннісних та знанневих критеріїв (світоглядних орієнтирів) при сприйнятті контенту певної спрямованості. Слід також зважати, що «переважну більшість знань суб'єкти отримують не шляхом суворого логічного гегелівського конструювання, а шляхом комунікації – себто з розмови... Знання з розмови, отже, стає єдиною формою, що заміщає беззасадне знання: за відсутності виходу до абсолюту воно здобувається комунікативним шляхом» [Kovalenko, Meliakova, Kalnytskyi, Nesterenko 2021: 75].

Отже, аналізуючи проблему буття інформаційної культури вітчизняного суспільства під час російсько-української війни, варто усвідомлювати базові механізми її розвитку, визначати напрями вдосконалення та особливості взаємодії з політичною, правовою та духовною культурою. Загалом, основними факторами розвитку інформаційної культури сучасного суспільства є:

– система освіти, яка визначає загальний рівень інтелектуального розвитку людей, їх матеріальних та духовних потреб;

– інформаційно-комунікаційна інфраструктура суспільства, яка визначає можливість людей своєчасно одержувати, передавати і використовувати необхідні їм відомості, а також оперативно здійснювати ті чи інші інформаційні комунікації;

– демократизація суспільства, яка визначає правові гарантії доступу людей до необхідних їм відомостей;

– розвиток економіки країни, від якого залежать матеріальні можливості одержання людьми необхідної освіти, а також придбання і використання сучасних засобів інформаційної техніки [Рамський 2004: 8].

Погоджуючись з вищеозначеним фахівцем, на нашу думку, до факторів розвитку інформаційної культури українського суспільства варто додати особливості впливу інститутів громадянського суспільства на інформаційну сферу держави, ступінь моральності та професійності суб'єктів інформаційного простору, спроможність державних структур протидіяти агресивним інформаційно-психологічним впливам ворога під час війни тощо.

Висновки.

Інформаційна культура вітчизняного суспільства під час російсько-української війни набула прискореної динаміки у зв'язку з актуалізацією патріотичних та державницьких цінностей, збільшенням обсягу політико-правової, військово-оборонної та іншої інформації. Сутнісних змін зазнав інформаційний світогляд та знаннева компонента інформаційної культури вітчизняних громадян. Значними трансформаціями характеризується інформаційна політика Української держави, що безпосередньо вплинуло на буття інформаційної культури. На нашу думку, для подолання проблем розвитку інформаційної культури вітчизняного соціуму варто вдосконалювати систему освіти і виховання молоді, оптимізувати взаємодію держави й громадянського суспільства, посилити боротьбу з інформаційно-психологічними операціями ворога тощо.

Бібліографічні посилання

- Kalynovsky, Y.Y., Manuilov, E.M. (2019). Information sovereignty of Ukraine: modern moral challenges and threats. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія*, 3 (42), 22-34. <http://dx.doi.org/10.21564/2075-7190.42.170288>
- Kovalenko, I., Meliakova, Y., Kalnytskyi, E., Nesterenko, K. (2021). On conspiracy thinking in the phenomenology of modern culture. *Cogito*, XIII, 3, 67-83.
- Калиновський, Ю.Ю., Жданенко, С.Б. (2024). Трансформація ролі знань у соціокультурних процесах сучасності: аксіологічний та безпековий контексти. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: філософія, філософія права, політологія, соціологія*, 1 (60), 23-42. <http://dx.doi.org/10.21564/2663-5704.60.299623>
- Карлова, В.В. (2017). Духовна безпека українського суспільства: виклики, загрози та шляхи їх подолання. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://matrix-info.com/duhovna-bezpeka-ukrayinskogo-suspilstva/> (дата звернення: 7.06.2024)
- Ковальчук, Л.В., Михайліна, Т.В. (2023). Інформаційна культура як феномен інформаційного суспільства. *Юридичний науковий електронний журнал*, 3, 38-41. <http://dx.doi.org/10.32782/2524-0374/2023-3/7>
- Коломієць, О., Головата, О. (2020). Світоглядні, діяльнісні та інституційні аспекти інформаційної культури. *Соціум. Документ. Комунікація. Серія: Історичні науки*, 8/2, 1-11. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://dspace.kntu.kr.ua/server/api/core/bitstreams/776483f6-ab17-4e12-9c79-42cd0414afcc/content> (дата звернення: 7.06.2024)
- Кукін, І.В. (2019). Інформаційна культура як один з елементів системи національної безпеки держави. *Право та державне управління*, 2 (35), 225-230. <http://dx.doi.org/10.32840/pdu.2-1.34>
- Мачуліна, І.І., Шеломовська, О.М. (2024). Основні складові формування інформаційної культури особистості. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики*, 101, 57-65. <http://dx.doi.org/10.32782/2707-9147.2024.101.5>
- Парфенюк, І.М. (2019). Трансформація культурних цінностей в епоху інформаційних війн. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, 1, 181-185.
- Рамський, Ю.С. (2004). Формування інформаційної культури особи – пріоритетне завдання сучасної освітньої діяльності. *Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання: Зб. наук. праць*. Київ: НПУ ім. М.П.Драгоманова, 8, 1-11. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/1290/2.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 10.06.2024).
- Савченко, С.В., Караман, О.Л. (2021). Кіберсоціалізація молоді в умовах інформаційної війни Росії проти України. *Вісник НАПН України*, 3(1), 1-5. <http://dx.doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-1-13-4>
- Соколовська, Т. (2014). Інформаційна культура та інформаційна війна. *Інформація, комунікація, суспільство 2014: матеріали 3-й міжнар. наук. конф. ІКС–2014*. Львів: Львів. політехніка, 288-289.
- Сопілко, І.М., Череватюк, В.Б. (2022). Інформаційно-культурна війна в умовах збройної агресії. *Юридичний вісник*, 2 (63), 236-242. <http://dx.doi.org/10.18372/2307-9061.63.16735>
- Терещенко, В.В. (2023). Особливості державної інформаційної політики в умовах війни. *Юридичний науковий електронний журнал*, 2, 391-395. <http://dx.doi.org/10.32782/2524-0374/2023-2/92>

References

- Kalynovsky, Y.Y., Manuilov, E.M. (2019). Information sovereignty of Ukraine: modern moral challenges and threats. *Visnyk Natsionalnoho yurydychnoho universytetu imeni Yaroslava Mudroho. Serii: Filosofiia*, 3 (42), 22-34. <http://dx.doi.org/10.21564/2075-7190.42.170288>
- Kalynovskyi, Yu.Yu., Zhdanenko, S.B. (2024). Transformatsiia roli znan u sotsiokulturnykh protsesakh suchasnosti: aksiolohichni ta bezpekovi konteksty [Transformation of the role of knowledge in sociocultural processes of modernity: axiological and security contexts]. *Visnyk Natsionalnoho yurydychnoho universytetu imeni Yaroslava Mudroho. Serii: filosofiia, filosofiia prava, politolohiia, sotsiologiia*, 1 (60), 23-42. <http://dx.doi.org/10.21564/2663-5704.60.299623> (in Ukrainian)
- Karlova, V.V. (2017). Dukhovna bezpeka ukraïnskoho suspilstva: vyklyky, zahrozy ta shliakhy yikh podolannia [Spiritual Security of Ukrainian Society: Challenges, Threats, and Ways to Overcome Them]. Retrieved June 7, 2024 from <https://matrix-info.com/duhovna-bezpeka-ukrayinskogo-suspilstva/> (in Ukrainian)

- Kolomiets, O., Holovata, O. (2020). Svitohliadni, diialnisni ta instytutsiini aspekty informatsiinoi kultury [Worldview, Activity Based and Institutional Aspects of The Information Culture]. *Sotsium. Dokument. Komunikatsiia. Seriia: Istorychni nauky*, 8/2, 1-11. Retrieved June 7, 2024 from <https://dspace.kntu.kr.ua/server/api/core/bitstreams/776483f6-ab17-4e12-9c79-42cd0414afcc/content> (in Ukrainian)
- Kovalchuk, L.V., Mikhailina, T.V. (2023). Informatsiina kultura yak fenomen informatsiinoho suspilstva [Information Culture as a Phenomenon of Information Society]. *Yurydychnyi naukovi elektronnyi zhurnal*, 3, 38-41. <http://dx.doi.org/10.32782/2524-0374/2023-3/7> (in Ukrainian)
- Kovalenko, I., Meliakova, Y., Kalnytskyi, E., Nesterenko, K. (2021). On conspiracy thinking in the phenomenology of modern culture. *Cogito*, XIII, 3, 67-83.
- Kukin, I.V. (2019). Informatsiina kultura yak odyn z elementiv systemy natsionalnoi bezpeky derzhavy [Information Culture as One of the Elements of the State's National Security System]. *Pravo ta derzhavne upravlinnia*, 2 (35), 225-230. <http://dx.doi.org/10.32840/pdu.2-1.34> (in Ukrainian)
- Machulina, I.I., Shelomovska, O.M. (2024). Osnovni skladovi formuvannia informatsiinoi kultury osobystosti [The Main Components of Forming the Information Culture of an Individual]. *Sotsialni tekhnologii: aktualni problemy teorii ta praktyky*, 101, 57-65. <http://dx.doi.org/10.32782/2707-9147.2024.101.5> (in Ukrainian)
- Parfeniuk, I.M. (2019). Transformatsiia kulturnykh tsinnosti v epokhu informatsiinykh viin [The Transformation of Cultural Values in the Era of Information Warfare]. *Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadrov kultury i mystetstv*, 1, 181-185. (in Ukrainian)
- Ramskyi, Yu.S. (2004). Formuvannia informatsiinoi kultury osoby – priorytetne zavdannia suchasnoi osvithoi diialnosti [The Formation of Individual's Information Culture – a Priority Task of Modern Educational Activities]. *Komp'uterno-orientovani systemy navchannia: Zb. nauk. prats. Kyiv: NPU im. M.P. Drahomanova*, 8, 1-11. Retrieved June 10, 2024 from <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/1290/2.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (in Ukrainian)
- Savchenko, S.V., Karaman, O.L. (2021). Kibersotsializatsiia molodi v umovakh informatsiinoi viiny Rosii proty Ukrainy [Cyber-Socialization of Youth in the Conditions of Russia's Information Warfare against Ukraine]. *Visnyk NAPN Ukrainy*, 3(1), 1-5. <http://dx.doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-1-13-4> (in Ukrainian)
- Sokolovska, T. (2014). *Informatsiina kultura ta informatsiina viina. Informatsiia, komunikatsiia, suspilstvo 2014: materialy 3-i mizhnar. nauk. konf. IKS-2014*. Lviv: Lviv. politekhnik. (in Ukrainian)
- Sopilko, I.M., Cherevatiuk, V.B. (2022). Informatsiino-kulturna viina v umovakh zbroinoi ahresii [Information-Cultural Warfare in Conditions of Armed Aggression]. *Yurydychnyi visnyk*, 2 (63), 236-242. <http://dx.doi.org/10.18372/2307-9061.63.16735> (in Ukrainian)
- Tereshchenko, V.V. (2023). Osoblyvosti derzhavnoi informatsiinoi polityky v umovakh viiny [Peculiarities of State Information Policy in Conditions of War]. *Yurydychnyi naukovi elektronnyi zhurnal*, 2, 391-395. <http://dx.doi.org/10.32782/2524-0374/2023-2/92> (in Ukrainian)